

KAKS TERTSIINI

Märkmeid ühest ammusest võistuluuletamisest

Minu lähemaid sõpru Geislingeni eesti põgenikelaagris Saksamaal oli luuletaja Jyri Kork, kes oli minust kaks aastat vanem ja õppis Geislingeni Eesti Gümnaasiumis üks klass eespool. Olen temast pikemalt Keeles ja Kirjanduses kirjutanud.¹

Kord leppisime Jyriga kokku – see oli 1949. aasta varakevadel, mil ma olin 19-aastane ja kooli lõpetamas –, et me mõlemad kirjutame klassikalises vormis luuletuse, mis kajastab meie meeleolu ja soovitavalt hõlmab Geislingeni motiive. Minul jäi kirjutamine Geislingenis pooleli, vahele tuli väljarändamine Ameerikasse. Lõpetasin kindlas värsimõodus ja riimiskeemis luuletuse sama aasta sügisel, kui olin kolledžis Missouris, ja saatsin Jyrile postiga, dateerituna „nov. 1949”, koos ühe teise luuletusega, mille pühendasin Jyrile sünnipäevaks (13. november). See on kirjutatud Jyri isapoolsete esivanemate kodukoha, Põhja-Tartumaal paikneva Vaimastvere motiividel.

Korraldades oma arhiivi, leidsin mõlemad, nii enda kui ka Jyri selleks puhuks tehtud luuletused. Oma luuletust Jyri mulle kunagi ei saanud, aga olen kindel, et luuletus „Uus hommik” on tema panus meie kokkuleppesse. Minu arhiivi sattusid need luuletused pärast Jyri surma, kui ta abikaasa Piret andis minu kätte kimbu Jyri

avaldamata luuletusi. (Jyri abiellus Ameerikas kirjanduskriitiku ja meie armastatud ja lugupeetud õpetaja Harald Parresti tütre Piretiga. Neil on kaks nüüd juba ammu täiskasvanud last. See oli Jyri teine abielu.) Miks Jyri ei võtnud seda head luuletust oma ainsaks jäänud luulekokku, seda ma ei tea. Meie kaht kokkuleppe peale kirjutatud luuletust hiljuti kõrvutades üllatusin nende vormi samasusest. Leppe kohaselt pidime valima klassikalise vormi. Mulle jäi uduselt meelde, et mina kirjutasin soneti. Kuid see luuletus on hoopis tertsiin! Tähelepanuväärne on, et Jyri ja mina valisime teineteisele teadmatult sama vormi. Üllatuslikult sarnased on ka Jyri ja minu tertsiinide esiread, aga see tuli vist Geislingenist kui väikelinnast.

Itaalia luuletusvorm tertsiin, milles Dante kirjutas oma „Jumaliku komöödia”, koosneb tavaliselt neljast tertsetist (igas tertsetis on kolm rida), millele luuletuse lõpus järgneb üks eraldi seisvärs. Tertsettides riimuvad omavahel 1. ja 3. värs ning iga tertseti keskmine rida riimub järgmise tertseti äärmiste ridadega. Viimase tertseti keskmine värs aga riimub üksikvärsiga luuletuse lõpus. Niimoodi tekib katkematu riimide rida luuletuse algusest selle lõpuni.²

Kui ma ei eksi, siis peamiselt 11-silbilises värsis on mõlemas luuletuses kasutatud viisikjambi, mis peaks olema kooskõlas tertsiini struktuuriga.

¹ Vt lähemalt: H. Grabbi, Eestlane, estokultuurist ja Vadja vürst. Märkmeid ja mälestusi koolivend Jyri Korgist. – Keel ja Kirjandus 2004, nr 8, lk 616–621.

² J. Põldmäe, Eesti värsiõpetus. Tallinn: Eesti Raamat, 1978, lk 226. Eelnevas lõigus olen kasutanud mitmeid Jaak Põldmäe sõnastusi.

Uus hommik

*Uus hommik liugleb üle väikelinna,
kust lume kandnud lõunatuulte ulg.
Mäed kauged sirutuvad taevasinna.*

*Ma vaatan välja aknast, tormav sulg
käest libisend. Kõik tuleb nagu mullu,
mind haarab kevadvete laulev kulg.*

*Näe, nõlvakute koltundpruuni kullu
koob päike helerohelisi niite!
Ma kuulan vete laulu kevadhullu*

*ja näen, kuis igas neius Aphrodite
nüüd ärkab. Kõiki kannab nõidus suur.
Veed kevadised, kas mind kaasa viite?*

Ma ekslen pargiteil kui trubaduur.

Jyri Kork

Mälestuste uks

*On öine vaikus katnud väikelinna.
Vaid teederistilt mõne auto „tuut!”
tuhmhäälselt kajab. Uitlen siia-sinna*

*jalgteedel sihitumalt. Üksik aknaruut
veel oma valgusvihu tänavale kallab.
Kuid mõtetes ma lahendan kui ruut-*

*süsteemis võrrandit, kus juure alla
on kogunenud murrud hiiglaslikud.
Mis ootab ees, mis radu mu jalg tallab?*

*Ei seda teada saa. Me tuleviku
teed on nähtamatud, varjat halli kaega.
Siis järsku öö sees keegi läidab tiku –*

*uks seisab, näen ma, avat möödund
aega.*

Hellar Grabbi

Vormilt on mõlemad luuletused pea-gu laitmatud tertsiinid. Seda küllaltki rasket luulevormi valdasime mõlemad ilmselt hästi. Minu tertsiinis on kaks ebapuhast riimi: „hiiglaslikud” = „tuleviku” ja „alla” = „tallab”. Silmas pidades luuletuse realistlikku põhitooni, ei kõla need segavatena. Mõttearenduselt on minu tertsiin dünaamiline, sõnastuselt algupärane ja mõttelt tõsine ning lõpeb pöörde ja puändiga. Luuletehniliselt saab lisada, et selles leidub 10. ja 11. värssi vahel õnnestunud *enjambement* („Me tuleviku / teed on nähtamatud.”).

Ka Korgi luuletuses leidub õnnestunud *enjambement* 4. ja 5. värssi vahel („...tormav sulg / käest libisend.”). Korgi tertsiin on ilus ja selge nii vormilt kui keelelt ning luuletuse meeleolu tervikuna väljapeetult romantiline. Mõned värssid kalduvad šablooni – kevadvetest ja kevadetunnetest on palju luuletatud –, kuid see ei riku vormi täiuslikkust ega sõnakasutuse meisterlikkust. Ainsaks ebakõlaks on seitsmenda rea

lõpus seisev „kullu”, mis on liiga ebatavaline, kuigi grammatiliselt vist õige (tuleb sõnast „kulu”).

Kokkuleppe kohaselt pidi luuletus soovitatavalt sisaldama Geislingeni motiive ja kajastama meie meeleolu. Jyri omas võib ära tunda Geislingeni, mägede vahel paikneva väikelinna (miks aga tertsiinis on mäed „kauged”, nad olid ju sealsamas?), minu omas jääb „väikelinn” ainsaks viiteks. Soovituks rohkemat. Meeleolu on Korgi luuletuses küllaga, nagu eespool öeldud, on see romantiline kevademeeleolu. Minu luuletuses on meeleolu rohkem peidetud. Rahutus, väljarändamine, mure tuleviku pärast.

Kumb on parem luuletus? Need värssid on oodanud žürii otsust 62 aastat. Teie otsustage. Mina oma tertsiini eestkõnelejana pakun viiki.

HELLAR GRABBI